

ТЕСЛЕНКО
Іван
Федорович
(1908—1994)

Учитель, педагог,
фахівець з методики
викладання математики

Іван Федорович Тесленко народився 26 січня 1908 р. в с. Домоткані Верходніпровського повіту Катеринославської губернії (тепер Дніпропетровська область) в селянській родині. Дитинство Івана було безрадіним: рано померла мати і його та сестру виховував один батько. Умов для навчання не було, жили в злиднях.

Велику роль у долі хлопця відіграла дядина, вчителька місцевої школи Є. Т. Горшкова. Вона організувала при церковнопарафіяльній школі для дітей, які хотіли вчитися, безплатні уроки з математики, фізики, біології, географії, історії, мови. Відвідував ті уроки й Іван. Учителька відразу помітила здібності хлопчика до математики і всіляко стала йому допомагати. В результаті занять протягом трьох зим Іван Тесленко склав екстерном іспити за семирічну школу (1923) і вступив на підготовчий курс Верходніпровського педагогічного технікуму. При технікумі працював математичний гурток, у роботі якого він брав активну участь. Саме в цьому гуртку проявився в нього інтерес до науки.

І. Ф. Тесленко поєднував навчання з працею. У 1926 р. він розпочав свою трудову діяльність як керівник форпосту юних піонерів у середній школі № 1 м. Дніпродзержинська (Верходніпровськ). Звідси був направлений делегатом до Москви на Всесоюзний зліт щодо питань роботи з піонерами, у якому брала участь Н. К. Крупська.

По закінченні технікуму (1927) Іван Федорович працював учителем-класоводом у с. Бородаївці Верходніпровського району. З 1929 р. викладав математику і фізику в дев'ятирічній школі Брянської копальні Донбасу. Тут він керував районною предметною комісією вчителів математики і був головою штабу з ліквідації неписьменності, проводив велику громадську роботу серед шахтарського населення копальні.

У 1934 р. за рекомендацією Луганського крайового комітету працівників освіти Іван Федорович вступає на фізико-математичний факультет Харківського державного університету. Він добре вчиться, проводить активну громадську роботу й одночасно працює викладачем математики в інженерно-транспортному інституті. На формування наукового світогляду І. Ф. Тесленка значною мірою вплинули такі

видатні математики, як Д. М. Синцов, А. К. Сушкевич, Л. Я. Гиршвальд, О. М. Астряб, А. С. Смогоржевський. Він із захопленням слухав курси лекцій Д. М. Синцова. А А. С. Смогоржевський був науковим керівником його кандидатської дисертації. У 1939 р. з відзнакою закінчив університет (вечірній відділ) і одержав направлення на роботу до Харківського педагогічного інституту викладачем математики.

Під час війни І. Ф. Тесленко працював начальником цеху на Актюбінському будівельному комбінаті й викладачем математики будівельного технікуму. З 1945 р. продовжив свою педагогічну діяльність у Львівському педагогічному інституті спочатку на посаді старшого викладача, потім протягом восьми років — завідувача кафедри математики, декана фізико-математичного факультету.

У 1950 р. І. Ф. Тесленко успішно захистив кандидатську дисертацію з методики математики на тему «Метод інверсії в геометрії».

Іван Федорович читав для студентів різноманітні курси математики в педагогічному інституті, університеті, політехнічному і поліграфічному інститутах м. Львова, а саме: математичний аналіз, диференціальну та аналітичну геометрію, основи геометрії, проєктивну й нарисну геометрію, спецкурси елементарної математики, методику та історію математики. Один із його учнів так згадував про лекції І. Ф. Тесленка: «Лекція вражала насамперед тим справді поетичним піднесенням, що, на перший погляд, здається, не в'яжеться з предметом математики. Так, однак, лише здавалось. А насправді стислість, лаконізм висновків органічно поєднувалися з якоюсь ледь-ледь вловимою, але правомірно обґрунтованою поетичною інтонацією, притаманною тільки людям, закоханим у свій фах»¹. Слухачі лекції зазначали, що основною рисою їх є вміння педагога розкрити секрети власної творчої лабораторії, передати їх студентам — майбутнім учителям.

Багато років Іван Федорович керував Львівським обласним семінаром учителів математики, читав лекції з найважливіших загальних питань математики і шкільного курсу цього предмета. Він брав активну участь у республіканських і союзних конференціях, педагогічних читаннях в Україні, республіках колишнього Союзу і за кордоном (Болгарія, Угорщина, Чехословаччина).

За сумлінну працю в 1957 р. І. Ф. Тесленка нагороджено значком «Відмінник народної освіти». Його робота як голови обласної секції астрономо-фізико-математичних наук товариства «Знання» неодноразово відзначалася обласними й республіканськими грамотами.

Поряд з інтенсивною педагогічною діяльністю Іван Федорович систематично проводив наукові дослідження, присвячені питанням змісту математичної освіти, методики геометрії в середній школі, а також формуванню наукового світогляду у процесі вивчення математики та професійної підготовки вчителя-математика в педагогічних інститутах.

У 1958 р. Іван Федорович очолив відділ методики математики Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР. Більшість його наукових досліджень у цей період стосується проблем змісту геометричної освіти, історії і методики викладання геометрії в середній школі й педагогічних інститутах. Крім того, вчений вів велику громадську роботу, допомагав школам поліпшувати математичну освіту учнів, часто виступав перед учителями, брав активну участь у рецензуванні навчальних посібників тощо.

¹ Новомінський А. Поезія математики, поезія буття // Рад. освіта. 1978. 21 січ.

У зв'язку з переходом шкіл на новий зміст математичної освіти в 70-ті роки співробітники сектору методики математики і креслення Інституту педагогіки АПН України на чолі з І. Ф. Тесленком виконали значну роботу з експериментальної перевірки нових програм і підручників, закладання наукових основ методики викладання математики, формування математичних понять, створення методичних посібників для вчителів. У цей період учений працював і над проблемами формування наукового світогляду учнів на уроках математики, розвитку логічного мислення. Результати досліджень відображені у створених ним підручниках і навчальних посібниках для вчителів середньої школи, студентів педвузів та в численних статтях. Він опублікував більш як 300 праць, 80 із яких — монографії. Серед них такі видання: «Елементи сферичної геометрії» (1955), «Геометричні побудови» (1956), «Елементарна геометрія» (1963), «Метод інверсії і його застосування» (1959), «Геометрія: Посібник для учнів 5 класів» (1968), «Геометрія: Посібник для 8 і 11 класів» (1961—1967) та ін. Близько 200 статей надруковано в журналах «Математика в школі», «Радянська школа», «Советская педагогика», наукових записках педінститутів, університетів та ін. Праці вченого стали настільними книгами для вчителів України й були відомі за її межами.

Педагог розробив власну класифікацію навчального використання наочних посібників з геометрії, що сприяли ефективнішому формуванню в учнів геометричних уявлень і розвитку просторової уяви. Він створив низку важливих геометричних приладів.

Іван Федорович очолював Республіканську координаційну раду з методичних досліджень у галузі методики математики і креслення, секцію Республіканського педагогічного товариства. Він був членом союзної комісії під керівництвом академіка АН СРСР А. Н. Колмогорова, яка розробляла нову програму з математики для 4—10 класів.

І. Ф. Тесленко брав активну участь в оновленні змісту математичної освіти, у написанні нових підручників для середніх шкіл та вищих навчальних закладів, у створенні нових інформаційних технологій. Одночасно проводив велику редакторську роботу: був головним редактором науково-методичного збірника «Методика викладання математики і фізики» (Київ) та членом редакційної колегії журналу «Математика в школі» (Москва).

За плідну науково-педагогічну працю І. Ф. Тесленка було нагороджено медалями А. С. Макаренка (1967) та Н. К. Крупської (1977).

Після успішного захисту докторської дисертації з теми «Педагогічні основи навчання геометрії» (1971) Іван Федорович здобув звання професора. В дисертації він уперше в Україні розробив наукові підходи до вдосконалення шкільної геометричної освіти й запропонував методичну систему (цілі, зміст, організаційні форми, методи, прийоми і засоби) ефективного навчання в середній загальноосвітній школі. І. Ф. Тесленко є першим доктором педагогічних наук в Україні в галузі методики математики.

У 1981 р. сектори методики математики і креслення, фізики й астрономії було об'єднано в лабораторію навчання математики і фізики, яку очолив І. Ф. Тесленко. У цей час учений досліджував проблему особливостей мисленнєвої діяльності учнів на уроці математики. Під його керівництвом захищено близько 50 кандидатських дисертацій з методики математики.

І. Ф. Тесленко був доброю, скромною і принциповою людиною. Захоплювався піснею, музикою, поезією, літературою, любив подорожувати. Він співав у хоровій капелі Інституту педагогіки АПН України, виступав на святкових вечорах.

І. Ф. Тесленко був ученим, надзвичайно закоханим у математику. В сімейному архіві серед неопублікованих рукописів Івана Федоровича знайдено таку замітку: «...математика являє собою струнку, логічно упорядковану сукупність людських знань, в якій вивчаються математичні структури. Її символічна мова і методи найбільш зручні для опису і вивчення реальних процесів і явищ. Математичні знання мають властивості абсолютності і вічності, їх істина не змінюється з розвитком науки в цілому».

22 грудня 1994 р. перестало битися серце Івана Федоровича Тесленка. Похований у Києві на Байковому цвинтарі. Справу вченого продовжують його численні учні: М. І. Антоненко, М. І. Бурда, М. Я. Ігнатенко, М. П. Маланюк, Н. Д. Мацько, В. Г. Моторіна та ін. Його педагогічна спадщина потребує глибокого вивчення і всебічного наукового аналізу.

Праці

- Тесленко І. Ф. Метод інверсії та його застосування. К., 1953.
- Тесленко І. Ф. Елементарна математика: Геометрія: Посіб. для студентів фіз.-мат. ф-тів пед. ін-тів. К., 1960.
- Тесленко І. Ф. Питання методики геометрії. IX—XI класи: Посіб. для вчителів. К., 1962.
- Тесленко І. Ф. Геометрія. V клас. К., 1968.
- Тесленко І. Ф. Зміст і основні ідеї нової програми з математики для восьмирічної школи. К., 1969.
- Тесленко І. Ф. Науково-технічна революція і математика в школі. К., 1973.
- Тесленко І. Ф. Методика викладання математики в IV і V класах. К., 1974.
- Тесленко И. Ф. О преподавании геометрии в средней школе (по учебному пособию А. В. Погорелова «Геометрия 6—10»): Книга для учителя. М., 1985.
- Тесленко И. Ф., Верлань А. Ф. Основы информатики и вычислительной техники: Метод. пособие для учителей. К., 1985.
- Тесленко І. Ф., Коваленко В. Г. та ін. Проблемний підхід до навчання математики: Метод. посіб. К., 1985.
- Тесленко І. Ф. Метричні простори в шкільному курсі математики: Посіб. для самоосвіти вчителів. К., 1986.
- Тесленко И. Ф., Чашечников С. М., Чашечникова Л. И. Методика преподавания планиметрии. К., 1986.
- Тесленко І. Ф. Формування комп'ютерної грамотності учнів: Зб. статей. К., 1987.
- Тесленко І. Ф. Математика формує світогляд // Рад. освіта. 1972. № 80.

Література

- Новомінський А. Поезія математики, Березівська Л. Д. Від вчителя до поезія бугтя // Рад. освіта. 1978. 21 січ. вченого // Завуч. 2000. Квіт.